

N:o 5.

Af herr **Forssell, Otto**, med förslag till ändrad lydelse af 1—26 §§ riksdagsordningen.

Mer än ett fjerdedels sekel har numera förflutit, sedan vår riksdagsordning utarbetades och framlades till antagande af rikets då varande ständer. Uppenbart är för en hvar, att denna nya grundlag uti sig innebar så många och så stora förtjenster och redan medfört så många välgörningar, att både samtid och efterverld utan tvifvel skall i tacksamt minne bevara dess upphofsman. Naturligt var ock att förändringen skulle möta häftigt och bittert motstånd; ty här gälde det att bryta med en urgammal lag, som hade att för sig åberopa ålderns, om ock den skröpliga ålderdomens häfd; härvid gälde det ock att bryta med en lag, som hvilade på grundvalen af nationens söndring i fyra samhällsklasser, hvilkas målsmän vid riksdagen hade till sin naturliga och nödvändiga uppgift att i första rummet förfäkta ståndets enskilda intressen, och blott i andra rummet, om tid fans öfrig, tänka på allmänt väl och bästa. Lika naturligt var ock, att den nya lagens upphofsman måste, så vida han ville hoppas på framgång för sitt förslag, göra en mängd eftergifter till förmån för de stora ståndsintressena. Den enda samhällsklass, hvars motstånd icke behöfde befaras var bondeståndets. Presteståndets motstånd kunde icke förebyggas, men det kunde mildras och blef mildradt derigenom, att det genom förordningen om kyrkomöte såsom en tredje statsmakt erhöU beslutanderätt och veto icke blott, såsom naturligt var i frågor om troslära, kult och kyrkoordning, utan jemväl i fråga om prestens aflöningsförmåner såsom embetsman. Ridderskapet och adeln, som med skäl kunde påräkna att få se sina inflytelserika medlemmar invalda i den blifvande första kammarén, den der har lika befogenhet med den andra i alla

frågor, måste blidkas derigenom, att antalet af första kammarens ledamöter gjordes större, än som var förenligt med den fåtaliga befolkningen och begreppet af en senat. Erfarenheten visade ock, att af första kammarens 125 ledamöter år 1867 icke mindre än 78 och således nära $\frac{2}{3}$ voro ridders- och adelsmän. Slutligen måste ock det gamla borgareståndets bifall förvärfvas. Vår stadsbefolkning har i långliga tider haft mer än en förmånsrätt på landtbefolkningens bekostnad. Stadsbon hade sålunda egna intressen att bevaka; han kunde och ville icke sammanföras med landet till gemensam valkrets. Härtill kom ock, att hvarje stad, hur folkfattig han än var, hade rätt att skicka sitt eget ombud till riksdagen, och det var endast penningfrågan eller underhållet, som afhöll honom derifrån. Under de sista ståndsriksdagarna funnos dock personer, som på egen bekostnad representerade våra småstäder i borgareståndet; och hade den gamla riksdagsordningen fått fortfara till vår tid, skulle vi sannolikt fått bevittna dylika sjelfvalda ombud för t. ex. en hvar af städerna Falsterbo, Sigtuna och Säter.

Vid slikt förevetande var det ganska naturligt, att städernas representationsrätt måste i nya lagen göras större i förhållande till landets än tillbörligt och nödigt var. Att stora, folkrika centra för handel, industri och kapital må hafva större politiskt inflytande i förhållande till sin folkmängd än landet, lärer vara obestriddigt, men deraf följer icke, att allt hvad hos oss fått namn af stad skall hafva samma förmån.

Sådana voro i yttersta korthet de skäl, som gjorde det till en tvingande nödvändighet, att i vår grundlag införa dessa brister. Andra brister finnas väl ock, men de höra till klassen af dem, som år 1862 voro af jmförelsevis mindre vikt eller ock ej förrän efter 25 års erfarenhet kunnat framstå i sin rätta dager.

Förevarande motion åsyftar att söka afhjelpa de hufvudsakliga af dessa brister. Huru vida motionären lyckas deri må andra bedöma. Misslyckas han, må den goda afsigten ursäktas honom.

Först möter oss då frågan om rikets indelning i valkretsar. År 1867, då nuvarande riksdagsordning första gången skulle tillämpas, funnos blott fyra städer med mera än 20,000 invånare; af dessa hade Stockholm rätt att välja 13, Göteborg 4 samt Norrköping och Malmö hvardera 2 ombud vid riksdagen. En föreskrift i grundlagen om fördelning af dessa kommuner i valkretsar var då jmförelsevis föga be-

höflig, och man nöjde sig med att hänvisa frågan derom till afgörande af administrativ myndighet. Sedan dess har förhållandet väsentligen förändrats. Vi hafva nu 6 städer med mera än 20 tusen personer, och inom kort komma ytterligare 2 dertill, nemligen Karlskrona och Jönköping. Dessa 8 valkretsar med en folkmängd af nära en half million och nära $\frac{1}{9}$ af rikets hela befolkning komma att genom samfälda val vid nästa valperiod antagligen välja icke mindre än 47 ombud till riksdagen och deribland hufvudstaden ensam 23. Det är nogsamnt känt och jemväl af erfarenheten bekräftadt, att detta sätt att välja politiska personer är ett verksamt medel i händerna på hersklystna partier och agitatorer. Det tillintetgör ock all sjelfständighet och egen ompröfning för valmannen, som derigenom tvingas antingen att som en viljelös maskin bära fram den tryckta lista, man sticker i hans hand, eller ock att nedlägga eller bortkasta sin röst. Man har derfor icke utan skäl påstått, att en slik valordning är ett kraftigt medel i partiväldets tjenst och ett verksamt sätt att tillintetgöra den personliga friheten. Det torde derfor vara på tiden att göra slut på en dylik valordning hos oss.

Man invänder måhända, att grundlagen redan nu lemna tillfälle att få dessa kommuner indelade i valkretsar; men häremot möta ganska många och stora betänkligheter. Till en början torde man vara ense derom, att frågan om rikets indelning i valkretsar, eller frågan huruvida en och samma kommun skall hafva rätt att på en gång välja 2 eller flere ombud, är så vigtig och betydelsefull, att den icke kan eller bör uteslutas ur den offentliga rätten och öfverlemnas åt den kommunala myndighetens förfogande. Också har mig veterligen intet annat konstitutionellt samhälle än det svenska öfverlemnadt beslutet härom till administrativ myndighet. Fast hellre har den frågan städse varit föremål för lifliga strider inom andra nationers parlament.

Granskar man vidare det sätt, hvarpå denna vigtiga fråga skall i administrativ väg behandlas hos oss, så finner man, att enligt 16 § riksdagsordningen stad, hvarom fråga nu är, kan indelas i valkretsar på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt. Man hänvisas då för hufvudstaden till 6 § i förordningen om dess kommunalstyrelse, der det heter, att staden för val af stadsfullmäktige skall indelas i 5 valkretsar, hvars omfattning magistraten bestämmer, och för öfriga större städer till 26 § i den för dem utfärdade förordning, som lyder, att stad må för val af stadsfullmäktige indelas i valkretsar, hvilka, efter derom af magistraten uppgjort förslag, bestämmas af stadsfullmäktige. Äfven om man nu får antaga, att magistrat i Stockholm har rätt att

vid indelning af valkretsar för riksdagsmannaval bestämma icke blott valkretsarnas omfattning utan jemväl deras antal utöfver 5, så återstå dock många betänkligheter mot dessa lagbud. Magistrat har i båda fallen initiativ i dessa frågor. Framgången af en så vigtig och betydelsefull förändring kan således bero på en enda röst inom magistraten. Vidare skall i öfriga städer förslaget öde bero på stadsfullmäktiges beslut och der kunna förkastas på en enda röst. Härtill kommer, oafsedt många andra anmärkningar, att, sedan en dylik indelning kommit till stånd och tillämpats under en valperiod, den kan på samma sätt ånyo upphävas, om vederbörande ej finna sig belåtna med resultatet af den skedda indelningen. Slutligen har en 25-årig erfarenhet visat, att den utväg till indelning i valkretsar, som riksdagsordningen lemnar, saknat all praktisk betydelse.

Häraf torde det vara klart, att kommuner, som hafva rätt att välja mer än ett ombud, böra indelas i valkretsar, och att denna indelning ej kan ske på sätt nu är föreskrifvet, utan bör införas i vår grundlag. Jag föreslår därför en förändring i sådant syfte, och att hvarje valkrets i stad likasom på landet väljer blott ett ombud. För valbarhet på landet fordras att vara valberättigad inom valkretsen. I analogi härmed borde väl ock samma regel gälla för valkrets i stad. Men häremot talar, bland många andra skäl, den oafåtliga flyttningen från ort till annan inom de stora städerna. Jag har därför hemställt, att valrätt i stad skulle medföra valbarhet inom alla stadens valkretsar.

Då nu gällande riksdagsordning första gången tillämpades, hade Sverige 89 kommuner, som kallades städer, och såsom sådana hade hvar sin egen jurisdiktion med rådstufvurätt och magistrat. Bland dessa stadskommuner räknades icke mindre än 52, af hvilka en hvar hade mindre än 3,000 och tillsammans endast 73,607 invånare. Sedan dess hafva 12 af dessa städer sett sin folkmängd förökad till 3,000 eller deröfver och 3 andra (Mariestad, Falköping och Åmål) komma antagligen att inom 3 à 4 år uppnå denna siffra. Deremot hafva 3 nya städer under tiden tillkommit, så att vi efter nyssnämnda tid sannolikt hafva 40 städer, hvardera med mindre än 3,000 invånare och tillsammans en folkmängd af 58,967 personer.

Af skäl, som här ofvan blifvit antydda, var det icke möjligt att år 1862 såsom sig bort förena dessa folkfattiga kommuner med kringliggande landsbygd till gemensam valkrets. Dessa skäl hafva nu helt

och hållet bortfallit, och sedermera har tillkommit ett ytterligare skäl, som påkallar en dylik förändring.

En förändrad rättegångsordning står för dörren. Denna måste nödvändigt medföra den påföljd, att åtminstone dessa småstäder beröfvas sin särskilda jurisdiktion, sin rådstufvurätt och sin magistrat. Derigenom varder den väsentliga skilnaden mellan dem och kringliggande landsbygd utplånad, och de förvandlas då till, hvad de redan förut egentligen varit, eller större byar på landet, sådana som redan finnas med större folkmängd än de flesta af dem.

Förslaget att i fråga om riksdagsmannaval öfverflytta dessa 40 kommuner från stad till land mötes utan tvifvel från skilda håll af två invändningar. Den ena går ut derpå, att en dylik småstad, om den lades till angränsande valkrets på landet, skulle se sitt politiska inflytande förqväfdt och nära nog tillintetgjordt. Det är visserligen sant och äfven sannolikt, att en stad med 1,000 à 1,500 personer skulle hafva svårt att i en dylik valkrets få sin egen kandidat antagen till riksdagsman, men lika svårt och omöjligt är det redan nu för en dylik småstad att, förenad med en annan eller andra större och folkrikare städer till gemensam valkrets, göra sin vilja gällande. Å andra sidan anmärker man, att dessa småstäder skola, om de förenas med landsbygden, till följd af större och lättare sammanslutning, utöfva allt för stort inflytande på valet. Att ett inflytande af stadskommuner kommer att utöfvas på blifvande val må medgifvas; men härmed får man icke förbise den omständighet, att i de flesta fall endast en af dessa småstäder kommer att falla inom hvarje valkrets, och att om undantagsvis några tvillingstäder sådana som t. ex. Öregrund och Östhammar eller Skanör och Falsterbo komma att tillhöra samma valkrets, deras inflytande ej kan blifva större, än t. ex. köpingen Lysekil med sina 1,800 invånare redan nu utöfvar.

Jag tvekar därför icke att föreslå, det dessa 40 städer, hvardera med mindre än 3,000 personer och med en sammanlagd folkmängd af 58,967 personer, och sålunda i medeltal 1,470 i hvarje stad, öfverflyttas, från städernas till landets valkretsar.

Enligt 1810 års riksdagsordning hade hvarje härad i riket rätt att sända ett ombud till riksdagen. Enahanda orsak, som begränsade städernas ombud eller penningefrågan, gjorde dock, att landets ombud

vid riksdagen blef endast en för hvarje domsaga. Naturligt var då, att man i den nya riksdagsordningen behöll samma grund för valkretsarnas indelning på landet endast med den modifikation, att, om domsagan hade större folkmängd än 40,000, den skulle delas i två valkretsar. Enligt denna grund utgjorde landets ombud vid 1867 års riksdag 130, medan städerna skickade 55 från från 38 valkretsar. Då de större städerna sålunda ökade antalet af sina ombud, för hvarje gång deras folkmängd växte med 10,000, kunde landets ombud i kammarén icke tillväxa annorledes, än att befolkningen i någon domsaga öfversteg 40,000, eller ock att en domsaga delades i två eller flera. Denna senare utväg omfattades ock ganska snart med synnerlig ifver af landets ombud vid riksdagen, och då domaren på landet erhöi fast aflöning, blef åtgärden väsentligen underlättad och föranledde delning äfven i det fall, att sådan delning icke var för lagskipningen behöflig, utan endast i politiskt hänseende fördelaktig.

Redan häruti ligger ett skäl, hvarför domsagan såsom grundval för valkrets på landet svårligen låter försvara sig. Men ett annat vida viktigare skäl häremot förefinnes i den omständighet, att vi hafva att snart nog emotse en förändrad organisation af våra domstolar på landet.

Då 1734 års lagstiftare föreslog, att domaremakten i underrätt på landet skulle förenas och sammanslås med sekreterare-, notarie-, aktuarie- och registratorsbefattningarne till en enda, var skälet dertill ganska naturligt. Underdomaren hade ingen lön på den tiden; staten hade i sin fattigdom inga penningar till hans aflöning, hvilken derföre måste utgå genom sportler. Men domaren kunde i denna sin egenkap naturligen ej uppbära sportler, utan endast i sin egenkap af notarie, aktuarie och arkivarie. Derför blefvo dessa olikartade funktioner sammankopplade i en och samma persons hand. Ett par andra skäl funnos äfven: dels den glesa befolkningen, som var knappt en tredjedel af den nuvarande, dels de svåra kommunikationerna, som gjorde, att man behöfde en hel dag för att förflytta sig till ett afstånd, som nu kräfver två timmar på jernväg. Alla dessa hinder äro numera till hufvudsaklig del undanröjda. Statskassan är i vår tid jemförelsevis rik, och man har redan börjat att till större del gifva underdomaren kontant aflöning. Kommunikationerna äro i största delen af riket väsentligen förbättrade; befolkningen har under tiden till antalet tredubblats. Vid slikt förhållande låter det icke väl försvara sig att fortfarande bibehålla alla dessa olikartade funktioner i en och samma persons hand, domarens producerande, notariens reproducerande samt aktuariens och arkivariens till största delen mekaniska verksamhet. Jag

föreställer mig, att detta skulle vara detsamma, som om man ville i öfverstens hand förena regementschefens, auditörens, musikdirektörens och regementstrumslagarens funktioner.

Uppenbart är, att man kan vara en ganska skicklig och framstående domare, men en medelmåttig notarie och sakna sinne för den ordning, punktlighet och noggrannhet i detaljer, som fordras af en aktuarie och registrator. Å andra sidan kan man vara en utmärkt notarie eller registrator utan att ega den juridiska bildning och logiska skärpa, som är nödvändig för domaren. Med andra ord, bibehåller man fortfarande den nuvarande organisationen, så bryter man ohjelpigen mot den första och viktigaste af arbetets lagar, eller lagen om arbetets fördelning; en lag, som icke kan öfverträdas, utan att sådant sker på bekostnad af arbetets intensitet och produktens värde.

Erfarenheten har ock nogsamt visat de skadliga följderna af systemet. Det händer ej sällan, att hofrätt bötfäller eller suspenderar underdomare. Pressens organ låta sig då angeläget vara att sprida kännedom derom kring land och rike och bibringa läsaren sålunda en origtig föreställning om domarens redbarhet och duglighet. Ty i de allra flesta fall, dömes domaren till ansvar icke för någon förseelse i utöfningen af domarembetet, utan för oordentlighet i behandlingen af någon för domarembetet främmande funktion.

Länge och öfverallt har man hört och hörer ännu en allmän klagan från rättssökande parter, att domaren på landet så ofta erhåller tjänstledighet; att unga oerfarna jurister förordnas att hålla ting samt längre eller kortare tid förestå domsagan; att en och samma rättstvist sålunda rätt ofta handläggas af 2, 3 eller flere olika domare, och att dylika tvister af sådan orsak ej sällan onödigt uppskjutas. Denna klagan är utan tvifvel fullt befogad; men då man skjuter skulden härför på hofrätterna, som beviljat ledigheten, så misstager man sig högeligen. Hofrätten känner ganska väl alla de olägenheter, som dermed äro förenade, men vet också, att underdomaren måste använda största delen af sin tid på notarie- och andra göromål, som äro för sjelfva dömandet främmande; att hans arbetskraft och arbetsförmåga derigenom utslites och förnötes, samt att han därför måste tid efter annan hafva någon ledighet och hvila, så vida hans helsa och krafter icke skola blifva i förtid brutna.

Många andra olägenheter äro med systemet förenade, men det sagda torde vara nog för att öfvertyga en hvar, att den nuvarande domstolsorganisationen på landet är en föråldrad institution, som icke kan i längden fortfara.

Är nu detta sant; är det nödigt, att domarens verksamhet på landet lika väl som i öfverrätt, måste inskränkas till processledning, ransakning och muntligt förhör med parter och vittnen samt domars affattande och afkunnande; så följer ock deraf, att domarens verkningskrets skall och måste blifva vida större och vida folkrikare, ja 2 å 3 gånger folkrikare än nu, och att det nuvarande sambandet mellan valkrets på landet och domsaga måste upplösas. Jag tvekar därför icke att föreslå en dylik upplösning, oaktadt jag icke är blind för de olägenheter, som äro oskiljaktiga från en praktisk tillämpning af landets indelning i valkretsar efter annan grund.

Enligt nu gällande riksdagsordning skola städer med 10,000 personer eller deröfver till Andra Kammaren välja ett ombud för hvarje fullt 10,000-tal af dess folkmängd och öfriga städer indelas i valkretsar af minst 6,000, högst 12,000 eller i medeltal 9,000 personer. Städernas hela folkmängd utgjorde år 1867 498,982 personer. 7 städer med mera än 10,000, 4 städer med 9 till 10 tusen och 3 städer med 6 till 7 tusen personer (deraf den minsta med 6,043 personer) bildade hvar för sig en valkrets och valde tillsammans 31 ombud, deraf hufvudstaden 13. Öfriga i valkretsar fördelade 75 städer valde 24 eller tillsammans för alla städerna 55 ombud. Högsta folkmängden inom en valkrets var 16,425, lägsta 6,043. Medeltalet i de 24 valkretsarne var 7,448 personer.

Landet valde då 130 ombud, och medeltalet för hvarje valkrets var 27,816. Någon uppgift på högsta och lägsta antalet inom landets valkretsar för år 1867 har ej varit för mig tillgänglig; men år 1872 utgjorde dessa tal respektive 43,091 och 16,234. Städernas ombud i Andra Kammaren utgjorde då 30 procent af hela antalet och 42 procent af landets.

Nu, år 1888, utgör städernas befolkning 825,390. 15 städer hvardera med mer än 10,000 och en stad (Söderhamn) med 9,455 personer bilda hvar för sig en valkrets och välja till Riksdagen samfäldt 51 ombud, deraf hufvudstaden ensam 22. De 16 städerna hafva en befolkning af 571,308 och således i medeltal inom hvarje valkrets 11,202 personer. Största valkretsen inom denna grupp har 19,497 och den minsta 9,455 personer. Öfriga 76 städer med en befolkning af 254,082 äro nu mera indelade i 25 valkretsar och således i medeltal 10,160.

Största valkretsen inom denna grupp har 11,159 och den minsta 7,255 personer.

Landet, med en befolkning af 3,891,799, sänder 146 ombud till Riksdagen och således i medeltal 1 på 26,656. Den största valkretsen på landet har 39,902 och den minsta 17,009 invånare. Städernas ombud i Andra Kammaren utgöra således nu 34 procent af hela antalet och 51 procent af landets. Till denna förändring under mindre än ett fjerdedels sekel hafva emellertid endast de stora städerna bidragit. Hufvudstaden har sett sin representationsrätt nära och Göteborg mer än fördubblad. Under samma tid hafva städernas ombud ökats från 55 till 76, eller med 38 procent, och landets från 130 till 146, eller med 12 procent. Förhållandet mellan antalet i Första och Andra Kammaren har derunder undergått någon, ehuru mindre stor förändring. I början utgjorde denna kammars ledamöter 125, nu 144. Förhållandet mellan Första och Andra Kammaren var då som 676 : 1,000, nu mera är proportionen 650 : 1,000 och sträfvar således allt mer att understiga proportionen 2 : 3.

En flygtig blick på alla dessa oegentligheter framkallar otvunget den frågan: kan och bör sådant en längre tid fortfares? Skall representanternas antal vid riksdagen fortfarande som hittills hvar 20 år ökas med 55 personer, utan att, för hvarje gång sådant sker, de båda statsmagtarna hafva något att säga? Skola administrativa myndigheter hädanefter som hittills ensamt besluta härutinnan? Skola aritmetiska siffror hädanefter som hittills hafva den stora och afgörande vikt och betydelse, att, om t. ex. en stad med 19,990 personer det ena året ökar sin befolkning med 11 personer, staden då har rätt att sända ett nytt ombud till Riksdagen, men, om dessa 11 personer året derpå flytta bort, det nya ombudet måste fara hem igen? Detta är ej heller någon tom hypotes, ty mer än ett exempel härpå har redan förekommit.

Skall den ena valkretsen i stad med 19,497 personer ej hafva större rätt än en annan med 7,255, eller en valkrets på landet med 17,009 personer hafva lika rätt med en annan, som räknar 39,902? Skall stad med 9,880 personer fortfarande i 8 år vara sammankopplad med annan stad till en valkrets, fastän den utan tvifvel inom ett år har en folkmängd, som enligt grundlagen berättigar staden att ensam välja ett ombud? Skola städer, som redan nu bilda 5 valkretsar, af hvilka en hvar snart får 12,000 personer, fortfarande i 8 år underkastas denna grundlagsstridiga indelning? Skall en valkrets på landet icke hafva större politisk rätt än en stadskommun, fastän den förra har nära 6 gånger så stor folkmängd som den senare? och så vidare.

Att folkmängden bör vara en grund och en väsentlig grund för den politiska rösträtten, lärer vara obestridligt; men deraf följer väl icke, att man bör ängsligt jägta efter en oafbruten förändring i rösträtten allt efter som folkmängden ökas eller minskas. Att rösträtten bör olika fördelas mellan stads- och landtkommuner i Sverige är ej heller ett obefogadt anspråk. Man har velat finna ett skäl till denna skilnad deruti, att städerna hafva i förhållande till befolkningen inom sig ett vida större både intellektuelt och materielt kapital än en motsvarande folkmängd på landet. Hade intelligensen och kapitalet någon större rösträtt och större inflytande på valets utgång, så vore nog detta ett giltigt skäl; men vid val, deri valmannen med en inkomst af 800 kronor har lika rösträtt med millionären, och kroppsarbetaren lika rösträtt med statsrådet och professorn, eller der tyngdpunkten ligger hos den stora massan af obemedlade, kan man icke med hopp om framgång åberopa ett sådant skäl. Det påståendet torde väl ock vara väl djerft, att den stora massan i stad är utrustad med större etiskt kapital än motsvarande befolkning på landet.

Men här finnes ett annat skäl, som är egendomligt för Sverige. Stads- och landtbefolkning hafva hos oss utan hänsyn till folkmängden varit från urminnes tider i vår representation lika berättigade. Städernas förmånsrätt i detta fall hvilat på urgammal häfd samt måste i viss mån respekteras. Detta är, så vidt jag förstår, den enda, men också fullt befogade, grunden för en fortsatt skilnad härutinnan. Häraf följer dock icke, att denna skilnad skall förblifva så stor och så vexlande som den nuvarande.

Den ställer sig nu nära nog som 3 till 1 och undantagsvis som 6 till 1. Om denna skilnad numera ställes som 3 till 2 eller deromkring, så torde alla berättigade anspråk vara tillgodosedda. Jag föreslår därför, att städerna indelas i valkretsar om 15 till 20 tusen personer och landet i sådana om 25 till 30 tusen. Medeltalen blifva då 17,500 och 27,500, och således något mer än 3 till 2 till förmån för städerna. En dylik förändring torde ej heller blifva så genomgripande, som den synes, om man besinnar, att städer redan nu äro indelade i valkretsar, hvilka snart öfverstiga 12 tusen personer, och att mer än en af dessa valkretsar, under den tid af 8 år som indelningen fortfar, sannolikt skall finna sin befolkning ökad till mer än 15,000.

Under den förutsättning, att de stora städerna, under den tid som förflyter, till dess förslaget vinner bifall, öka sin folkmängd i samma proportion som hittills, och att 40 småstäder med 58,967 invånare

öfverflyttas till landet, blifva då de 52 städernas (766,423) ombud i Andra Kammaren omkring 48 och landets 144.

Betänker man nu, att någon förändring i detta antal icke kan ifrågasättas i annat fall, än att någon särskild valkrets får sin befolkning fördubblad, och att slik förändring icke såsom hittills skall göras beroende på administrativ myndighets beslut, utan afgöras på det sätt och i den ordning allena, som för behandling af civillagsfrågor är stadgad, så finner man lätt, att dessa siffror komma att i åratal blifva oförändrade.

Här möter oss nu ett spörsmål, som utan tvifvel ger anledning till skilda meningar med tungt vägande skäl å ömse sidor. Motionärens förslag går ut på att fördela landsbygden och 40 småstäder med en sammanlagd folkmängd af 3,950,766 personer i valkretsar om 27,500 i hvarje krets, hvarigenom ombudens antal blifver 144. Men om hvarje af dessa valkretsar får i medeltal 27,000 personer, så blifver ombudens antal för landet 146, eller jemnt lika många som nu. Spörsmålet går således ut derpå: hvartill tjenar det då att förändra nuvarande indelning på landet, då resultatet i allt fall blir detsamma som förut?

Hvarför skall man genom ny indelning lösrycka och skilja från hvarandra kommuner, som åtminstone hafva det samband sig emellan, att de lyda under samma domare och ej sällan hafva gemensam domstol?

Om förslaget syfte är riktigt i så måtto, att valkretsarnes och ombudens antal icke såsom hittills må göras beroende på siffreräkningar i statistiska byrån eller på administrativ myndighets beslut; hvarför kan man icke göra förändring i domstolsorganisationen på landet och domsagas indelning i två valkretsar till civillagsfrågor och derigenom göra landet likställigt med städerna?

Behåller man nuvarande indelning af valkretsar på landet, så är det väl sant, att man härigenom får valkretsar, som i folkmängd vexla från 17,000 till 39,900, men härvid torde man dock ej kunna fästa synnerlig vikt. Vida betänkligare blir det att på sådan grund söka åstadkomma harmoni mellan landets och städernas representationsrätt. Till en början borde det vara uppenbart för en hvar, att man icke kan med hopp om framgång föreslå, att städerna skola indelas i valkretsar, som sedan icke få rubbas annorledes än med de båda statsmagternas bifall, men på samma gång låta antalet af landets valkretsar och ombud göras beroende på siffreräkningen eller administrativ myndighets beslut. Återstår då endast den utvägen att jemväl göra förändringen i antalet af landets valkretsar och ombud beroende på Konungs och

Riksdags beslut. Denna förändring sker, som känt är, på två sätt, dels genom domsagas delning i två valkretsar, dels genom dess fördelning i två eller flera domsagor. Den förra delningen kan väl göras till civillagsfråga, men icke så den senare, ty derigenom gör man intrång på Konungens administrativa rätt; och det är just denna delning, som under de sista 20 åren gifvit landet det största antalet ökade ombud. I öfrigt hvilade domstolarnes å ena och valkretsarnes organisation å andra sidan på så väsentligen olika grunder och hafva så vidt skilda ändamål, att de icke kunna sammankopplas med hvarandra utan att endera eller begge derpå lida. Det enda man kan till förmån för föreningen dem emellan åberopa är den gamla häfden, i ty att häradet enligt gamla riksdagsordningen utgjorde valkrets på landet, men härvid möter den omständighet, att denna häfd gäller endast en del af nuvarande valmän, eller hemmansegarne, men icke alla de andra, som innehafva valrätt inom valkretsen, ty för dem betyder häfden intet.

Vill man således målet, eller att få städerna indelade i fasta valkretsar och ombudens antal fixerad, så måste man underkasta sig medlen dertill, och icke skygga tillbaka för de praktiska svårigheter, som dermed må vara förenade. Medlet är jemväl landets indelning i fasta valkretsar.

Skulle nu genom en slik åtgärd antalet af ledamöter i Andra Kammaren under en lång tid bestämmas till 192 eller deromkring; så blefve derigenom förhållandet mellan antalet i de båda kamrarna så väsentligen rubbadt, att, ensamt af denna orsak, Första Kammarens antal jemväl måste förminskas.

Skall en första kammare hafva sitt berättigande inom en representation och tillika bevara sitt anseende och inflytande inom nationen, så måste dess första och hufvudsakliga uppgift vara att skydda och bevara samhällsförfattningen mot tanklösa och omogna reformer. Träder han utöfver denna gräns och söker göra sitt inflytande företrädesvis gällande i dagens obetydliga frågor om anslag af några hundra kronor, så äfventyrar han att inom kort förlora nationens aktning och förtroende. Är det nu så, att verksamheten inom stats- och bevillningsutskotten anses vara den viktigaste och betydelsefullaste, men deremot arbetet inom konstitutions- och lagutskotten jemförelsevis underordnad; äro kammarens bänkar tomma, då lagfrågor behandlas, men deremot öfverfyllda, då fråga är om ett stundom ganska lumpet anslag; så äro

dylika företeelser symptomer på en sjukdom, som snart nog kommer att bringa kammaren på fall. Fröet till denna sjukdom är ej svårt att finna; vi hafva fått den i arf från vår gamla ständsrepresentation.

Kommer nu härtill, att, efter hvad erfarenheten har visat, kammarens ledamöter under en 9 års period i allmänhet vexlat jemförelsevis mera än ombuden i Andra Kammaren under samma tid, att landstingens ombud vid val af nya ledamöter ej sällan låtit sig angeläget vara att utse icke den, som gjort sig känd för kunskaper, bildning, oegen nytta och fosterlandskärlek, utan företrädesvis sådan, som anses villig att befordra enskilda ekonomiska intressen, att Första Kammaren sålunda inom kort endast varder ett bihang till den Andra, och att vår representation derigenom förvandlas från ett tvåkammerssystem till en enda kammare, som arbetar i två afdelningar på skilda rum; så inses lätt, att nöden står för dörren, och att fosterlandsvännen måste vara betänkt på att i tid söka förebygga en sådan olycka.

Innerligt öfvertygad, att denna sjukdom måste botas och botas i tid, skulle jag icke ett ögonblick tveka att försöka göra slut derpå genom att föreslå minskning af ledamöternas antal till hälften, eller till 75, och således en på 60,000; men då jag förutser, att tiden ej är mogen för ett dylikt förslag, nödgas jag endast föreslå, att förhållandet mellan kamrarnes antal bibehålles nära nog oförändradt, och att således till Första Kammaren väljes en på 40,000, hvarigenom Första Kammarens antal varder 112 eller sannolikt 114 och således 58 à 60 procent af den Andra Kammarens antal.

Härvid torde dock i analogi med nu gällande lag böra göras det undantag, att stad, som uppnått en befolkning af 30,000, får rätt att sända ombud till Första Kammaren. I sammanhang härmed erfordras i en framtid förändring i lagen om landsting, antingen så, att stad med 25,000, men mindre än 30,000 personer, skiljes från landsting i allt annat utom i val till Första Kammaren, eller ock så, att stad ej skiljes derifrån förr, än antalet invånare stiger till 30,000.

Enligt nu gällande lag är det regel, att alla val skola ske genom elektorer, dock med rätt för valkrets att, om den så vill, välja omedelbart. Redan 1872 eller 6 år efter lagens första tillämpning valde alla valkretsar i stad, med undantag af 2, samt 60 valkretsar på landet omedelbart. År 1885 valdes i alla städernas 40 valkretsar och i 86 af landets omedelbart. Häraf visar sig, att det medelbara valsättet nu mera utgör undantag. Jag har därför föreslagit omedelbart valsätt såsom enda regeln.

Att de föreskrifter om valsättet och dermed sammanhängande äm-

nen, som nu finnas i riksdagsordningen, icke äro tillfyllestgörande, torde nu mera vara erkänt. Detta påkallar en särskild lag af civillags natur. Jag har därför uteslutit alla föreskrifter derom ur förslaget.

Huruvida tiden för valet bör bestämmas i grundlag eller i vallagen, är utan tvifvel en öppen fråga. Jag har dock infört bestämmelse härom, emedan en sådan kan lättare strykas än tillsättas.

Jag har föreslagit tiden till början af oktober dels därför, att om förslaget antages, och domarens verksamhet som valförrättare då icke lämpligen kan tagas i anspråk, landstingen må vara i tillfälle att utse valförrättare, dels ock därför att i vallagen torde böra införas den ändrade föreskrift, att klagan öfver valet bör fullföljas omedelbart till högsta domstolen, och att således tiden före riksdagens början i allt fall ej blifver för kort.

Enligt nu gällande lag har Konungen rätt att upplösa så väl Första som Andra Kammaren; men om denna rätt, som i ett konstitutionellt samhälle är af synnerlig betydelse för konungamagten, skall hafva någon vikt och inflytande, så måste ock upplösning af Andra Kammaren så väl som af den Första medföra den på följd, att de nyvalde komma att fungera i en hel valperiod och icke såsom nu blott några månader. Jag har infört en förändring i sådant syfte.

Helt nyligen hafva vi bevittnat en liflig strid derom, huru vida den efter upplösning sammanträdande nya Riksdagen skulle vara en fortsättning af den upplösta eller icke. För att framdeles undanrödja all tvekan härutinnan, har jag föreslagit en obetydlig redaktionsförändring.

Slutligen och då uppenbart är, att nu gällande föreskrift, enligt hvilken ledamot i Andra Kammaren åtnjuter arfvode för sitt besvär, endast afser att ersätta honom dels för hans kostnader under vistelsen i hufvudstaden, dels ock för den ekonomiska förlust han lider till följd af sin frånvaro från hemmet, men dylik ersättning till ledamot, som är bosatt i stad, der riksdag hålles, icke är af behovet påkallad; så har jag föreslagit, att de för sådan stad valda ombud hädanefter ej skola uppbära något arfvode såsom riksdagsmän.

På grund häraf föreslår jag att, med bibehållande oförändradt af öfriga paragrafer i riksdagsordningen, de 26 första §§ i nämnda lag må erhålla följande förändrade lydelse:

Allmänna grunder.

§ 1. Svenska folket representeras af Riksdagen, fördelad i två kamrar, den första och den andra, hvilka i alla frågor hafva lika behörighet och myndighet. Riksdagsman kan i utöfning af sin befattning icke bindas af andra föreskrifter än rikets grundlagar.

§ 2. Lagtima Riksdag skall, i kraft af rikets regeringsform och utan särskild kallelse, sammanträda hvarje år den 15 januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen derefter.

§ 3. Urtima Riksdag sammankallas, då Konungen så nödigt finner, äfvensom i de fall, hvarom i regeringsformens 91, 92, 93 och 94 §§ förmåles. Hos urtima Riksdag må endast förekomma ärende, som föranledt Riksdagens sammankallande eller af Konungen eljest för densamma framlägges, så ock hvad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang.

§ 4. Riksdagsman utses till hvardera kammaren genom val för viss tid; dock eger Konungen, innan den tid tilländagått, att förordna om nya val i hela riket, till båda kamrarne eller den ena af dem.

§ 5. Riksdagsman må ej förmenas att utöfva sin befattning vid riksdagen, utan så är, att han, såsom militärperson, under krigstid af Konungen i rikets tjänst beordras.

§ 6. Lagtima Riksdag kan ej utan egen begäran upplösas förr, än den varit fyra månader tillsammans, derest icke Konungen, medan riksdag är samlad, förordnar om nya val till båda kamrarne eller den ena af dem. I dessa fall skall Riksdagen sammanträda å den tid inom tre månader från det riksdagen blef upplöst, som Konungen bestämmer.

Sådan riksdag skall hafva egenskap af lagtima riksdag och må ej vidare af Konungen upplösas förr än fyra månader från dess början förflutit.

Urtima Riksdag eger Konungen, när han för godt finner, åtskilja, och vare urtima riksdag alltid upplöst, innan tid för lagtima riksdags sammanträde infaller.

Kamrarnes bildande.

a) Första Kammaren.

§ 7. Ledamot af Första Kammaren skall för en tid af nio år utses af landsting eller stadsfullmäktige i de städer, som hafva fyratiotusen

invånare eller deröfver. Landsting och sådan stad, som nu nämnd är, välja hvar efter folkmängden inom sitt område en riksdagsman för hvarje fullt tal af 40,000. Går ej folkmängden upp till 40,000, men öfverstiger 30,000, väljes dock en riksdagsman.

§ 8. Riksdagsman i Första Kammaren, som vid riksdags början sin befattning icke nio år innehaft, må dermed till riksdagens slut fortfara, ändå att under tiden nio år från valet förflyta.

§ 9. Till ledamot i Första Kammaren kan endast väljas man, som uppnått tretiofem års ålder samt eger och minst tre år före valet egt fastighet till taxeringsvärde, ej understigande åttiotusen kronor, eller ock till staten skattar för minst fyratusen kronor årlig inkomst af kapital eller arbete. Kommer riksdagsman, efter det han vald blifvit, i den ställning, att han ej längre skulle varit valbar till ledamot i kammaren, frånträder han sin befattning.

§ 10. Riksdagsman i Första Kammaren eger ej att för denna befattning uppbära något arfvode. Vill han befattningen sig afsäga, eger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens befallningshafvande.

b) Andra Kammaren.

§ 11. Andra Kammarens ledamöter väljas omedelbart för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett. Vid valet har hvarje röstegande en röst.

§ 12. Afgår riksdagsman för Andra Kammaren, innan den tid, för hvilken han blifvit vald, tilländalupit, verkställes ofördröjligen nytt val till ledamot i den afgångnes ställe för den återstående tiden.

§ 13. Landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar och städer med mindre än 3,000 invånare, indelas i valkretsar om minst 25,000 högst 30,000 invånare. Sådana valkretsar välja hvar för sig en riksdagsman.

§ 14. Stad med 15,000 och derutöfver intill 30,000 invånare väljer en riksdagsman. Öfriga städer med 3,000 invånare eller deröfver bilda valkretsar sålunda, att stad med 30,000 invånare eller deröfver fördelas i, och städer med 3,000 invånare eller deröfver intill 15,000 förenas till valkretsar om minst 15,000 högst 20,000 invånare. Dylika valkretsar välja hvar för sig en riksdagsman.

§ 15. Valkretsarne så väl för land som ock för stad, der sådant erfordras, ordnas första gången af Konungen.

§ 16. Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst ett tusen kronor, eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde, ej understigande sextusen kronor, eller ock erlägger till staten bevilning för en till minst åttahundra kronor uppskattad årlig inkomst.

§ 17. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas å andra tisdagen i oktober månad näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

§ 18. Till ledamot i Andra Kammaren kan endast väljas man, som uppnått tjugufem års ålder samt enligt 16:de § eger valrätt, i stad med flere valkretsar, inom staden, men i öfrigt inom den valkrets, för hvilken han väljes.

§ 19. Riksdagsman, som blifvit vald för Andra Kammaren, må ej undandraga sig denna befattning, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1:o de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall.

2:o ålder öfver 60 år.

3:o att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

§ 20. Afsägelse af riksdagsmannauppdrag, som göres vid val-tillfälle, pröfvas af valförrättaren. Sker afsägelse efteråt, mellan riksdagar, pröfvas den af Konungens befallningshafvande.

§ 21. Ledamot af Andra Kammaren, som icke är bosatt i stad, der riksdag hålles, åtnjuta af statsmedel ersättning för resekostnad till och från riksdagen samt arvode af ett tusen tvåhundra kronor för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde förflutit, så ock under urtima riksdag, kammarens ledamot undfår jemte resekostnadsersättning i dagtraktamente tio kronor, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen två hundra kronor.

§ 22. Den ledamot af kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio kronor af arvodet.

c) **Gemensamma bestämmelser.**

§ 23. Förslag om ökad antal ledamöter i Första Kammaren, så ock om förändrad indelning af valkretsar för land eller stad, behandlas och afgöres på det sätt och i den ordning, som 87 § regeringsformen föreskrifver.

§ 24. Anställas på grund af § 4 nya val till endera eller båda kamrarne, då skall den valde riksdagsmannen utöfva sin befattning från valdagen till årets slut och derutöfver, om han är vald till första kammaren, i nio, och om han blifvit vald till andra kammaren i tre på hvarandra följande kalenderår.

§ 25. Rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

§ 26. Ej må såsom riksdagsman godkännas:

- a) den, som ej är svensk medborgare;
- b) den, som står under förmynderskap;
- c) den, som till borgenärer all sin egendom afträdt, och icke på sätt lag förmår gitter visa, att han från deras kraf befriad är;
- d) den, som är under tilltal för brott, hvarå straffarbete kan följa, eller blifvit för sådant brott under framtiden stäld;
- e) den, som är förlustig medborgerligt förtroende eller förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan;
- f) den, som blifvit förvunnen att hafva vid riksdagsmannaval med penningar eller gåfvor sökt värfva röster, eller emot vedergällning afgifvit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten.

Stockholm den 18 januari 1888.

Otto H. Forssell.